

Yeryüzünde Yaşam Konu anlatýmý

6. SINIF YERYÜZÜNDE YAŞAM ÜNÝTESÝ II (DÜNYADA VE TÜRKÝYE DE ÝKLÝM)

Belli bir yerde, sýcaklýk, nem, yađýþ, ba-sýnç, rüzgâr ve bulutluluk gibi hava olaylarýnýn mevsimlik, yýllýk gidiþlerinin uzun yýllar boyunca gösterdikleri ortalama duruma iklim denir. Bu or-talama durum uzun yýllar içinde çok büyük deði-þikliðe uđramaz.Sýcaklýk, rüzgâr ve yađýþ olayla-rýnýn bir yerde gösterdiði kýsa süreli deðiþime de hava durumu denir.

6. SINIF YERYÜZÜNDE YAŞAM ÜNÝTESÝ II (DÜNYADA VE TÜRKÝYE'DE ÝKLÝM)

Belli bir yerde, sýcaklýk, nem, yađýþ, ba-sýnç, rüzgâr ve bulutluluk gibi hava olaylarýnýn mevsimlik, yýllýk gidiþlerinin uzun yýllar boyunca gösterdikleri ortalama duruma iklim denir. Bu or-talama durum uzun yýllar içinde çok büyük deði-þikliðe uđramaz.

Sýcaklýk, rüzgâr ve yađýþ gibi hava olayla-rýnýn bir yerde gösterdiði kýsa süreli deðiþime de h durumu denir.

Sýcak kuþak ve ýlýman kuþak, Kuzey Yarým Küre'de, Güney Yarým Küre'ye göre daha geniþ alan kaplı. Bunun sebebi Kuzey Yarým Küre'de karalarýn oranýnýn daha fazla olmasýdır. Denizler ka-ralara göre az ýsýnýrlar. Oysa karalar çok ýsýnýrlar. Bu durum Kuzey Yarým Küre'de sýcak ve ýlýman kuþak geniþ alan kaplamasý-na neden olmaktadır. Yine bu durumun sonucu olarak Kuzey Yarým Küre Güney Yarým Küre'ye göre 2 °C daha sýcak olmaktadır.

Ýklím tiplerini üç bölümde inceleyebiliriz:

A) Sýcak iklimler

B) Ilýman iklimler

C) Soðuk iklimler

A) SICAK ÝKLÝMLER:

1- Tropikal Ýklim (Savan)

* Ýsmini sýcak iklimlerde yetipen çayýrlardan almaktadır.

* Sýcaklýklar bütün mevsimlere yayýlýr.

* Sýcak bir günde yaðýþ görülebilmektedir.

* Sudan platosu, Doðu, Güney ve Merkez Afrika'da sýklýkla görülmektedir.

2- Muson Ýklimi:

* Bu iklim tipinde yaz mevsimi yaðýþlý, kýþ mevsimi kurak geçmektedir.

* Sýcaklýk ortalamalarý 10 °C'nin altýna hiç düþmemektedir.

* Genellikle Güney, Güneydoðu Asya ve Doðu Asya'da etkilidir.

* Akarsu rejimleri düzensizdir.

* Yađýpsýz dönemde yaprađýný döken ormanlar dođal bitki örtüsünü oluřturul^

* Pirinç, çay, kahve, pamuk, muz, ananas, turunçgiller, zeytin önemli tarým ürünleridir. Koyun, keçi ve manda yetiřtirilen evcil hayvanlardýr.

3- Ekvatorial Ýklím:

* Bu iklim tipi günlük ve yýllýk sýcaklýk farklýlýklarýnýn en az olduđu iklimdir.

* Bitki örtüsü ekvatorial ormanlardýr.

* Amazon ve Kongo havzalarý, Malezya, Filipinler ve Papua Yeni Gine'de görülmektedir.

* Ormanlarýn çok gür olmasý nedeniyle çok sayýda maymun ve kuř türü yařar.

* Yýl boyunca yüksek sýcaklýk ve bol yađýp nedeniyle bütün yýl yeřil kalan 40-50 m uzun-luđunda ađaçlardan oluřan tropikal yađmur ormanlarý do-đal bitki örtüsüdür.

* Kahve, kakao, kauçuk, ananas, peker kamýpý, soya fasulyesi, turunçgiller, Hindistan cevizi, mýsýr ve pirinç yetiřtirilir.

4- Çöl Ýklimi:

* Bu iklim tipinde sýcaklýklar oldukça yüksek, yađýplar ise son derece azdýr.

* Arabistan yarýmadasý. Büyük Sahra Çölu, Avustralya'nýn iç kýsýmlarý, Meksika Çölleri, Peru Çölu, Kýzýlkum, Karakum ve Taklamakan Çölleri bu iklimin görüldüđu yerlerdir.

* Çölller, bitki örtüsü bakýmýndan oldukça fakirdir. Çoðunlukla dikenli çalýlar ve gütma özelliði olan kaktüsler, görülür.

* Çöl ikliminin simgesi hurmadýr. Yeraltý suyunun yüzeye çýktýðý yerler olan va-halarda sulama ile pamuk, yer fýstýðý, tahýl ve üzüm yetiþtirilir. Koyun ve deve en çok yetiþtirilen evcil hayvandýr.

B) ILIMAN ÝKLÝMLER:

1- Okyanus Ýklimi:

* Genellikle karalarýn batý kýyýlarýnda hüküm süren bu iklim tipinde yazlar serin, kýþlar ise ý geçmektedir.

* Bitki örtüsü ormanlardýr.

* Görüldüðü yerler: Þili'nin güney kýyýlarý. Batý Avrupa ve Yeni Zelanda vb.

2- Akdeniz Ýklimi:

* Ülkemizde de görülen bir iklim tipidir.

* Yazlar sýcak ve kurak kýþlar ýlýk ve yaðýþlý geçmektedir.

* Bitki örtüsü makilerdir.

- * Akdeniz'e kyyýsý olan ÷lkelerin büyük çoðunluðu ile Orta İili ve California kyyýlarında gör÷lür.
- * Akdeniz ikliminin etkili olduðu yörelerde küçükbaş hayvancýlýk yapýlýr. Özellikle keçi en çok yetiştirilen hayvandır.
- * Buðday, arpa, zeytin, turunçgiller, üzüm, pamuk, þekerpancarý yetiştirilir.

3- Karasal Ýklím:

- * Yazlar sýcak, kýplar ise çok soðuk ve yaðýplý geçer. Yaðýplar genelde karþeklindedir.
- * Denizden uzak karaların iç kesimlerinde gör÷lmektedir.
- * Yýllýk sýcaklýk farklılýkları oldukça fazladır. Bitki örtüsü bozkýr (step) dir.
- * Buðday, arpa, çavdar, yulaf, mýsýr, patates, çepitli baklagiller, üzüm, elma, armut, þekerpancarý, keten ve tütün yetiştirilen başlýca ürünlerdir.
- * Karasal iklimin doðal bitki örtüsü yaðýplý mevsimde yeþeren, kurak mevsimde sararan ot topluluklarından oluşan bozkýrlardır.
- * Karasal iklimin gör÷üldüğü alanlarda küçükbaş hayvancýlýk yapýlýr. Koyun en çok yetiştirilen hayvandır.

C) SOĐUK ÝKLÝMLER:

1- Tundra iklimi:

* Sýcaklýklar son derece düþüktür.

* Yýlýn büyük bir bölümü soðuk geçer. Yazlar kýsa ve serin, kýplar ise uzun ve serttir.

* Bitki örtüsü tundradýr.

* Sibirya'nýn kuzeyi, Grönland kýyýлары ve Kanada'nýn kuzeyi görüldüðü yerlerdir.

* Tundra ikliminde yýlýn büyük bir bölümü donmuþtur. Kýsa yaz mevsiminde karların erimesi topraðýn üst kısmý çözülür ve bataklýða dönüþür. Bu bataklýklarda bodur çalý, çayýr ve yosunlar gibi tundra bitkileri yetipir.

* Tundra ikliminin görüldüðü yerlerde ren geyiði, misk öküzü ve bizon gibi hayvanlar görülür.

2- Kutup Ýklimi:

* Ýklím tipleri içerisinde en soðuk olanýdır. Yýlýn büyük kısmýnda güneþ ýþýnлары görülmez. Hakkında bitki örtüsü yoktur.

* Görüldüðü yerlere Antartika, Grönland'ýn iç kesimleri ve kuzey kutbunu örnek verebiliriz.

DÖRT MEVSÝM TÜRKÝYE

Kuzey Yarým Küre'de ve Orta Kuþak'ta yer alan Türkiye'de farklı iklim tipleri görülür. Türkiye'de farklı iklimlerin ortaya çýkmasýnda;

1. Üç tarafýnýn denizlerle çevrili olmasý,
2. Ilýman kupakta yer almasý,
3. Ortalama yükseltinin fazla olmasý ve yük-seltinin batýdan dođuya dođru artmasý,
4. Kuzeyde ve güneyde dađlarýn kýyyýya pa-ralel olarak uzanmasý etkilidir.

Kuzeyde Karadeniz Bölgesi'nde dađlarýn kýyyýya paralel uzanmasý denizden gelen nemli ha-vanýn yüksek dađ yamaçlarýnda yükselip sođuyarak yođunlaþmasýný ve bol yađýþ býrakmasýný sađlamýþtır. þekilde uzanmasý ayrýca deniz etkisinin iç kýsýmlara sokulmasýna engel ol-duđundan iç kýsýmlara dođru bol yađýþlý iklim ye-rini karasallýða býrakmýþtır. Böylece kýyyýda ve iç kesimlerde farklı özelliklerinin görülmesine sebep olmuþtur. Bu durumun ortaya çýkmasý dađ-larýn uzanýþ dođrultusu ilgilidir.

Güneyde Akdeniz Bölgesi'nde de dađla-rýn kýyyýya uzanýþ dođrultusu paraleldir. Bu durum týpký Karadeniz Bölgesi'nde olduđu gibi Akdeniz Bölgesi'nde de kýyyý ile iç kesimler arasýnda farklı iklim tiplerinin görülmesine sebep olmuþtur.

Kuzeyde ve güneyde dađlarýn kýyyýya pa-ralel uzanmasý Türkiye'de karasal iklimin daha geniþ bir alana yayýlmasýnda etkili olmuþtur.

Türkiye'nin batýsýnda ise durum biraz daha farklıdır. Burada dađlar denize dik uzanýr ve deniz etkisi daha fazla içeri sokulabilme imkâný bulur. Ancak Türkiye'de yükseltinin batýdan dođu-ya dođru artmasýna bađlý olarak iklimde karasal-lasýn

Türkiye'de iklim üzerinde dađlarýn uzanýþ dođrultusunun ve yükseltinin etkisi oldukça fazla-dýr

Türkiye genelde Akdeniz ikliminin etkisi altýndadır. Bu durumu, ülkemiz genelinde yazla-rýn kurak, kýþlarýn yađýþlý geçmesi kanýtlar. Bu-nunla birlikte, birbirlerinden belirgin farklarla ayrý-labilen karasal ve Karadeniz iklimleri de etkilidir.

Türkiye'de Ýklim

Ülkemizde Akdeniz, Karadeniz ve Karasal olmak üzere üç iklim tipi görülmektedir.

a) Akdeniz Ýklimi: Daha çok Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgesinin bir bölümünde etkilidir. Yazlarý sýcak ve kurak, kýplarý ýlýk ve yađýplýdýr.

b) Karadeniz Ýklimi: Karadeniz Bölgesinin kýyy kesimlerinde görülür. Her mevsim yađýplýdýr. Yađ daha çok kýp aylarýnda düpmektedir. Bitki örtüsü gür ormanlardýr.

c) Karasal Ýklim: Yazlarý sýcak ve kurak: kýplarý kar yađýplý geçen bir iklim tipidir. Dođu Ana Ýç Anadolu, Güneydođu Anadolu Bölgeleri ile Ege Bölgesinin Ýç Batý Anadolu Bölümü ve Marmara Bölgesinin Ergene Bölümünde görülür. Bitki örtüsü bozkýrdýr. Karasal iklim görülen yerler arasý karasallýk derecesi bakýmýndan farklılýklar görölmektedir